

Od lyriky ku konceptu

Darmata Petra Hrušku

Ve svých nejlepších básních Darmata zaujmu nekompromisním a kritickým náhledem na současnost. I když sbírku oslabují efektní přirovnání, hojně užívané genitivní metafory a místy i obvyklá kýčovitost spojená s reflexivní lyrikou, více prostoru zde má experimentální využívání fragmentů běžné komunikace, jimiž se do poezie Petra Hrušky dostává syrový narativ.

MICHAL REHŮŠ

Piatu zbierku Petra Hrušku *Darmata* otvára báseň Pořádného tuňáka, prinášajúca jednu z dôležitých Hruškových tém, ktorou je úsilie o intenzívny a zmysluplný život. Poriadny tuniak tu reprezentuje razantný impulz, azda dokonca facku, ktorá nás má vytrhnúť z letargie, z pasívneho a odemocionalizovaného prežívania, ako dokazujú nasledujúce, hoci mierne patetické verše: „Pořádného tuňáka/ aby s námi otráslo/ to nehasnoucí stříbro ryby (...) aby nás zase jednou/ zábilo v zápěstích/ nad těžkým stříbrem světa.“ Výsledkom má byť uvedenie si zmyslu nášho bytia vo svete, čo sa formuluje veľmi naliehavo: „Pořádného tuňáka (...) až si najednou vzpomene/ co všechno jsme tady sakra/ chtěli.“

Goro Rojo: Červená čepice a vrásčité prsty, 2010

Hruška sa od začiatku prezentuje ako reflexívny básnik, ktorému ide o hľadanie podstatných a dôležitých vecí. Neponúka však jednoznačné istoty a odpovede: „Žádný jas skrz naskrz./ Spíše jen nažloutlé přisvicování,/ jako když na okně/ kvetou okurky.“ Človek zostáva sám so svojim sebaspytovaním: „A přece dost na to,/ aby bylo poznat,/ že je tady i láska./ Tedy odvaha/ vyměnit Boha/ za modlitbu.“ V jeho textoch sa artikulujú pochybnosti a pocity márnosti: „Lhal jsem ti po celý čas,/ chlapče,/ že se netahám s marností.“ Reflektuje sa v nich absencia znamení a ukazovateľov správnej cesty: „Mělo být nějaké znamení,/ nebo obrys,/ anebo směr./ Ne./ My dva,/ mokří odpoledním listím.“

Hľadačstvo, skepsa, sexizmus

Toto Hruškovo hľadačstvo a skepsa (názov zbierky skrýva „darmata“, ako aj „darmo“, teda márnosť) sa odzrkadľujú aj v štyroch básňach pravidelne rozmiestnených v zbierke, ktoré sa začínajú tým istým odsekom: „A viděl jsem,/ jak vyzáběl/ je ten dopis do léčebny,/ přestože obsahoval všechny důvody,/ pro které má smysl vrátit se zpátky,/ sem,/ do světa důvodů.“ Po týchto skeptických veršoch vždy nasleduje druhý odsek prinášajúci uzavretý a celistvý obraz či poetický moment. Táto časť básne sa dá chápať ako artikulácia jedného z dôvodov, pre ktoré má zmysel vrátiť sa späť z liečebne. Nejde však o exaktné a jasné formulácie dôvodov, ale o poetické výjavy a obrazy, v centre ktorých stoja obvyklé, jednoduché, nenápadné situácie, veci a maličkosti: „Ranní světlo opřelo svoje karáty/ o roh zastavárny./ Je hodina ubrusů,/ vteřina třepnutí,/ kterým se rozevřou složená křídla/ a sepranou oddaností/ dosednou/ na odrané stoly.“

Jedinou pravdou sú teda aktuálne všedné okamihy: „Jen rajčata na betonu/ jsou pravda.“ Zaujatost drobnými, obyčajnými vecami a situáciami tvorí ďalší charakteristický rys Hruškovej tvorby. Báseň Chodba je napríklad reflexiou ľudských osudov z perspektívy chodby. S tým sa spája aj autorov záujem o život obyčajných ľudí, respektíve ľudí z periferie spoločnosti, čo reprezentujú básne Štěkot, Ubikace, Obrys a O život, ktoré by sa dali označiť až za akési sociálne pohľadnice.

Reflexia obyčajných, každodenných vecí a javov však v básni Návrat ústi do naivnej trápnoti: „My máme sváteční prostírání?/ Kde celou dobu bylo?/ Kde tyhle věci čekají/ na svou chvíli?/ Nikdy jsem nenarazil/ na ta místa –/ musí být hlubiny bytů,/ o kterých nemám

ktorú prestáva zdieľať s otcom. Na druhej strane sa tu však akoby dcérino dospievanie redukuje výlučne na prsia, na ktoré si otec robí nárok, čo môže pôsobiť neokrôchane a machisticky: „Už nevidám prsa své dcery.“

Gýčová reflexia

Hruškova tvorba trpí nadneseným používaním tradičných básnických prostriedkov, akými sú genitivné metafory a prirovnania. Najpresvedčivejšia je práve v textoch, v ktorých sa ich využívaniu vyhýba a spolieha sa na premyslenú naráciu bez zbytočných okrás (napríklad v básni Přebytek otce). Zdá sa však, že Hruška takejto „nepoetickej“ jednoduchosti a „monotónnosti“ vždy neverí a usiluje sa do narácie vnášať poetické prvky, ktoré však pôsobia nadbytočne a nefunkčne, ako v závere prvej časti básne Chlapče: „ještě počkej,/ ted kouř z ranní kantýny/ stoupá do zmateného pruhu slunce/ a mění se/ v oranžový kouř“, alebo v záverečnej básni Škrť, kde sa uprostred naratívu zjaví zbytočný verš: „Kočka šála noc škvírou v okně.“ Nezriedka sa vyskytujú aj artistné obrazy prekypujúce prívlastkami a genitivnými väzbami: „Valící se nehybnost krápnění,/ masivy něžných odstínů,/ nedotčená bílá zjevení/ čekají!“ Prvoplánovo zase pôsobí slovná hra v básni Hery: „vedle v zahradě/ surově seřezaný hloh/ a pes“.

Reflexívna lyrika sa len málokedy zaobíde bez gýča. Hruškove texty nie sú výnimkou. Ako príklad môže poslúžiť jedna z úvodných básní s názvom Sýkora. V nej sa stavia do kontrastu pozitívne vnímaná príroda („svoboda křovin“) s negatívnymi aspektmi ľudského sveta („tenkost dětí/ z rozdělených rodin“), čo ústi do gýčového obrazu, na konci ktorého je sentimentálna štylizácia do krmiča sýkoriek: „Sýkora vletěla do mého strachu z toho,/ že kdybych teď umřel,/ bylo poslední moje slovo/ lůj.“ Problematická je aj báseň Sněžný den, v ktorej sa evokujú negatívne obrazy ľudských bytostí, aby sa báseň skončila prvoplánovo sentimentálnou prosbou o blízkosť a účasť: „Rozhrň krajky větví./ Uvnitř mokvají/ tmavé fláky lidí,/ s chrchláním,/ nadvahou,/ zlodějským apetitem./ s úsporami,/ hlučnými bufami/ a občas slabě zaslechnutelným/ budsemnou.“

Surovosť komunikácie

Originálnu a z môjho hľadiska najzaujímavejšiu časť zbierky tvoria básne Řeknu ti, Řeknu víc, Odpověz a čiastočne aj Zdarma. V nich Hruška prekračuje svoju konvenčnú poetiku a využíva postupy známe z avantgárd, experimentu či z konceptualizmu. Prvá je prepisom odpočutého rozhovoru dvoch chlapcov o počítačových hrách, druhá a tretia sú spracované podľa e-mailových spamov žiadajúcich priateľstvo alebo peniaze a štvrtá má charakter inzerátu známej veštkyne. Kritické významy, ktoré tieto texty produkujú, sú v súlade s intenciou ostatných Hruškových básní, avšak sú účinnejšie vďaka svojmu neliterárnemu pôvodu, ako aj vďaka absencii autorových transparentných výpovedí. Slabinou básne Zdarma je práve to, že ju autor zbytočne pointuje a dopovedá: „Vezmi jen osobní údaje/ pokud ještě máš.“

Hruškova aktuálna zbierka je sympatická svojou nekompromisnosťou, kritickosťou a otvorenosťou. Na viacerých miestach sa jej však nedarí prekročiť hranice tradičnej sentimentálnej lyriky. Prísľubom by však mohli byť niektoré básne, v ktorých sa eliminuje klasické poetické haraburdie v podobe nabubrených genitivných metafor a kváziefektných prirovnaní a prednosť dostávajú sofistikovanejšie naratívne stratégie a výpožičky cudzích textov.

Autor je básnik a literárny kritik.

Petr Hruška: Darmata. Host, Brno 2012, 60 stran.